

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมืองเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนใน
พื้นที่ ภูเก็ต พังงา และกระบี่*
Development of Local Souvenirs to Sustainable Tourism in Phuket,
Phang Nga and Krabi

แสนศักดิ์ ศิริพานิช**

ปัญหาที่ทำวิจัยและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประเทศหนึ่งในโลก ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้เข้ามาเที่ยวประเทศไทยได้เป็นจำนวนมากและนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในประเทศ จนพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมหลักในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งนำไปสู่โอกาสในการจ้างงาน กระจายรายได้ไปสู่ประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นเมื่อมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ผลกระทบนั้นก็จะมีผลกระทบต่อประชาชนและเศรษฐกิจด้วย หากมองย้อนดูประเทศไทยได้ใช้ชื่อเสียงในด้านศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นไทย น้ำใจไมตรี ความเป็นมิตร ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก และทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์น่าตื่นตาตื่นใจสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นจุดขายมาโดยตลอด โดยสิ่งที่ตามมากับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจะเป็นการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวที่ไร้ทิศทาง ไม่มีการวางแผนที่ดี ผู้ประกอบการส่วนมากขาดความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เล็งผลเชิงธุรกิจมากจนเกินไป และการขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนขาดการส่งเสริมในการให้ความรู้ที่มีพื้นฐานข้อมูลที่ต้องการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

*โครงการวิจัย โครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการบริการและการท่องเที่ยว (นานาชาติ)

คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

**กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 เรื่องชุดโครงการธนาคารข้อมูล เพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน ภูเก็ต พังงา และกระบี่ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในวันที่ 13 มิถุนายน 2546 ได้เน้นสรุปในการดูแลและรักษาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Supply) เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ทั้งนี้ เอกสารประกอบการประชุมฯ เรื่องภาพรวมด้านโครงสร้างและนโยบายพัฒนา โดย รองศาสตราจารย์มนัส ชัยสวัสดิ์ระบุว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เสนอแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติที่ควรร่วมกันกำหนดและส่งเสริมคือวิสัยทัศน์ระยะกลางให้แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Destination) ไปสู่การท่องเที่ยวระดับโลก (World Class Destination) และวิสัยทัศน์ระยะยาวให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) โดยเน้นการเพิ่มขึ้นของอัตราการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมากกว่าจำนวนที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวควบคู่กับการรักษาสสิ่งแวดล้อม โดยมียุทธวิธีที่ให้นักท่องเที่ยวอยู่นานขึ้นเพื่อใช้จ่ายในสวนการพักอาศัย อาหารการกิน มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเป็นของฝากหรือเป็นของที่ระลึกให้มีคุณภาพและคุณค่า

รายได้จากการขายสินค้าที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นรายได้หลักอย่างหนึ่งในธุรกิจการท่องเที่ยว โดยจากการสำรวจค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2533-2535 พบว่าค่าใช้จ่ายในการซื้อของที่ระลึกและอื่นๆ มีประมาณร้อยละ 38.83, 33.21, และ 40.18 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด (วรรณ วรณิข, 2539) ในรายงานสรุปผู้บริหารจังหวัดภูเก็ตซึ่งจัดทำโดยบริษัทข้อมูลผู้จัดการ (2537) ได้ประมาณการค่าใช้จ่ายในการซื้อของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวอยู่ในอัตราร้อยละ 20 ของค่าใช้จ่ายรวมซึ่งมีข้อจำกัดคือยังไม่มีของพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของคนภูเก็ตที่ดึงดูดการซื้อและผู้ประกอบการเกิดใหม่มากขึ้นขาดความชำนาญในการดำเนินการอย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2544 จังหวัดภูเก็ตมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศรวม 3,789,660 คน มีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวประมาณ 69,670 ล้านบาท (สำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต, 2545) ซึ่งชี้ชัดว่ารายได้จากการขายของที่ระลึกคงอยู่ในสัดส่วนที่มากพอควร

สินค้าที่ระลึกที่เป็นของพื้นเมืองในจังหวัดภูเก็ตค่อนข้างหายากที่มีชื่อก็เป็นพวกผลิตภัณฑ์เปลือกหอยและมุก ส่วนในจังหวัดพังงาจะเป็นผลิตภัณฑ์อาหารทะเล

และเครื่องจักรสาน ที่กระบี่มีคล้ายคลึงกัน ทั้งเปลือกหอย เครื่องจักรสานและผ้าบาติก จากงานวิจัยพบว่าส่วนใหญ่สินค้าที่ระลึกผลิตในครัวเรือนจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงด้านการผลิต คุณภาพการออกแบบและกระบวนการผลิตต่างๆเกี่ยวกับสินค้าที่ระลึก (อภิธรรมย์ พรหมจรรยา และ ชุตินา ต่อเจริญ, 2539)

แม้ว่าสัดส่วนการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวในการซื้อของที่ระลึกอยู่ในอันดับที่สูงจากค่าใช้จ่ายต่างๆที่นักท่องเที่ยวจ่ายทั้งหมดในการเดินทางมาเที่ยวแต่ละครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ให้กับครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่นมากก็ตาม หากต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในลักษณะที่สามารถนำมาเป็นอาชีพอย่างแท้จริงอันเป็นหน่วยการผลิตพื้นฐานซึ่งสามารถพัฒนาได้เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งนำไปสู่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดที่ถูกต้องต้องได้รับการวางแผนอย่างเป็นระบบ จากหนังสือสรุปสาระสำคัญของ Agenda 21 ในเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเน้นว่าประชาชนในท้องถิ่นจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการคุ้มครองและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ยั่งยืน...มีส่วนแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคของตน ประชาชนต้องได้รับการศึกษาและฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ทั้งนี้ สามารถดำเนินการผ่าน

ศูนย์ฝึกอบรมของชุมชนนั้นๆและมีการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความชำนาญการ(Expertise)ซึ่งกันและกัน (Keating,2537)

ดังนั้นการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการเพิ่มรายได้โดยสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างชาญฉลาด มีความจำเป็นในการส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบการพัฒนาฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ในการเพิ่มผลผลิตหรือให้การฝึกทักษะด้านอาชีพที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมือง แต่การที่จะกำหนดนโยบาย หลักสูตร และรูปแบบการความรู้หรือการพัฒนาใดๆแก่ประชาชนในท้องถิ่นควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ นำผลวิจัยที่ได้มาเผยแพร่แก่สาธารณะเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรือเชิงนโยบายเพื่อส่วนรวมและเป็นแนวทางการวางแผนการสร้างจุดยืนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมืองที่เหมาะสมในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ต่อไป

ความสอดคล้องกับเป้าประสงค์และยุทธศาสตร์ เพื่อการวางแผนและพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมือง เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่ง อีกทั้งเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งในการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การผลิตของที่ระลึกพื้นบ้านเป็นการนำเอาฝีมือแรงงาน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เอกลักษณ์ไทยและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลภายใต้โครงการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ถึงแม้ทรัพยากรบางอย่างอาจดูไม่มีค่าแตเมื่อนำมาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมืองก็สามารถมีคุณค่ากับนักท่องเที่ยวได้ และสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้

การรวมตัวของประชาชนในฐานะผู้ผลิตและผู้จำหน่ายของที่ระลึกพื้นเมือง ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆเพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อเป็นของฝากหรือที่ระลึก ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเหล่านี้เกิดความผูกพันกับสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนเพราะมีส่วนแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ประชาชนในท้องถิ่นเหล่านี้พร้อมที่จะดูแลรักษาและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (literature review)

ของที่ระลึก(Souvenirs) เป็นทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2532) เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ยังเป็นการเน้นย้ำให้นักท่องเที่ยวระลึกถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่ได้มาจากการท่องเที่ยวในทีนั้นๆ ซึ่งขอขยายในการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นของที่ระลึกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการนำไปใช้หรือกระตุ้นเตือนความจำมากกว่า ทั้งนี้รองศาสตราจารย์วรรณา วงษ์วานิช (2539 : 39)ได้ชี้ว่าร้านขายของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในโรงแรมชั้นนำและบริเวณใกล้เคียง ตามศูนย์การค้า สนามบิน สถานีขนส่ง หรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ส่วนใหญ่จะขายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น อาจจะเป็นสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น หรือเป็นของที่ระลึกของท้องถิ่นนั้น ดังนั้นของที่ระลึกควรเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเมื่อมีไว้ครอบครองเพื่อเป็นเครื่องเตือนความจำและการที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดีๆ ของที่ระลึกก็ควรมีคุณค่า เอกลักษณ์ วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นแฝงอยู่ ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวจะต่างกันซึ่งทำให้ของที่ระลึกในแต่ละที่ก็มีความแตกต่างกันเนื่องจากอิทธิพลของวัสดุที่ใช้ทำ

(Material) เทคนิคการทำ (Technique) และค่านิยมหรือประเพณีนิยมในท้องถิ่น (Tradition Fashion) (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2531 : 7)

จากการค้นคว้าของศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) ได้กล่าวถึงการประดิษฐ์ของใช้จากวัตถุดิบที่ทำได้จากธรรมชาติ โดยใช้มรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยท่านได้ชี้ให้เห็นความฉลาดคิด ฉลาดเลือก ฉลาดทำ ฉลาดกิน “ฉลาดใช้ ฉลาดดัดแปลง” (หน้า 70) ของชาวบ้านในการเข้าใจในธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงเข้าใจความต้องการของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งภาวะสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญและทักษะภูมิปัญญายังคงอยู่ในตัวคนเสมอ ถ้าเราเห็นคุณค่าและส่งเสริมอย่างถูกวิธีในศักยภาพและฝีมือที่ซ่อนเร้น ก็จะพบคุณค่าแท้ของหัตถกรรมพื้นบ้านที่สามารถนำมาใช้ได้ต่อไปอีกในอนาคต โดยวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2536) ได้ขยายความถึงหัตถกรรมพื้นบ้านพื้นเมืองว่าเป็นสิ่งมีค่า เป็นหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี จามเชื่อถือ และวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนแสดงให้เห็นความสามารถในการสร้างสรรค์ของชุมชนที่สืบทอดกันมา จนกลายเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นของชุมชน

นอกจากนี้ มีการศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมือง (Local Souvenirs) ในเขตพื้นที่ภูเก็ต พังงาและกระบี่ ในลักษณะที่เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง (Tourism Product) เพื่อสร้างจุดยืนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Product Positioning) ดร.นิคม จารุมณี (2535) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่ โดยการท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้มีการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง เช่นการนำเปลือกหอย หินสวยๆตามชายหาด ไม้ไผ่ ฯลฯ ที่คนอาศัยอยู่ตามท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น สร้างงาน สร้างอาชีพมากมายและเป็นอาชีพเสริมด้วยเมื่อหัตถกรรมพื้นเมืองขายเป็นของที่ระลึกได้ แม้จะเป็นรายได้เล็กน้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเป็นปริมาณมากๆ ก็เป็นรายได้สำคัญ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิตที่เรียกว่า Multiplier Effect ทางการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในลักษณะที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่นๆ

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่พัฒนามาจากเครื่องมือใช้สอย เครื่องประดับหรือวัตถุทางศิลปะ ถูกกำหนดให้ออกมาในรูปแบบลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตาม

อิทธิพลของสิ่งต่างๆตั้งแต่เริ่มสร้างสืบต่อกันมาเช่น ความผูกพันกับความเชื่อ ศาสนา การเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ฯลฯ ทำให้มีรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย ซึ่งถ้าได้มีการจัดแบ่งประเภทของที่ระลึกอาจสามารถกำหนดแบ่งได้ดังนี้ (ประเสริฐ ศิลรตนา, 2531)

1. จุดประสงค์ในการสร้าง จะเป็นรูปลักษณะที่สร้างขึ้นตามประเพณีนิยม, ตามสมัยนิยมหรือสร้างขึ้นมาเฉพาะบุคคล เฉพาะเหตุการณ์ เฉพาะสถานที่ เฉพาะงาน

2. วัสดุและเทคนิควิธีสร้าง จะเป็นของที่ระลึกที่สร้างหรือดัดแปลงขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ, วัสดุสังเคราะห์ หรือเศษวัสดุที่ได้ทั่วไป

3. แบ่งรูปลักษณะที่ปรากฏ จะเป็นของที่ระลึกที่มีรูปลักษณะต่างๆ เช่น ตัวอักษร, รูปทรงเรขาคณิต, รูปลักษณะตามลัทธิและความเชื่อ, รูปตามธรรมชาติ, ผลผลิตและเครื่องมือเครื่องใช้ หรือรูปลักษณะอิสระตามจินตนาการ

4. คุณค่าแห่งการนำไปใช้ จะเป็นของที่ระลึกประเภทของบริโภค, ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้, ที่เป็นประโยชน์ตกแต่งหรือวัตถุทางศิลปะ

หัตถกรรมพื้นเมืองเกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นร่วมกันผลิตจากภูมิปัญญาที่มีมากันมาแต่เก่าก่อน เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันทั้งทางการกายและจิตใจ ซึ่งเมื่อมีการพัฒนามาเป็น

ส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นเมืองเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวก็มีรูปแบบและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตามแบบเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น จากหนังสือศิลปกรรมพื้นบ้านของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ(2538 : 36-39)อ้างถึงผู้เชี่ยวชาญศิลปะพื้นบ้านชาวญี่ปุ่นโซเอซียานากิ (Soetsu Yanaki) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้านว่ามีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น มีรูปแบบที่เรียบง่ายที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันโดยใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาโดยส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ทำด้วยมือ(Hand Made) ตัวอย่างเช่นการสานเสื่อลำเจียกหรือเสื่อปาหนัน จะมีเฉพาะในเขตภาคใต้เท่านั้น เพราะใบลำเจียกหรือเตยทะเลจะหาได้มากเฉพาะในภาคใต้ นอกจากนี้กระบวนการในการเตรียมวัสดุและกรรมวิธีในการสาน ชาวบ้านหรือช่างสานเสื่อในภาคใต้จะมีความชำนาญเป็นพิเศษ เพราะเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านประจำถิ่นของตน

หัตถกรรมพื้นบ้านของไทยสามารถจำแนกได้ตามกรรมวิธีการสร้างได้ 10 ประเภท (วิบูลย์, 2538)

1. เครื่องเคลือบดินเผา (ceramics)
2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (textile and embroidery)
3. การแกะสลัก (carving)
4. หัตถกรรมโลหะ (metal works)
5. เครื่องจักสาน (basketry mats)
6. การก่อสร้าง (architectures)
7. ภาพเขียน (painting and drawing)

8. การปั้นรูปและลวดลายประดับ
(sculpture and decorating motif)

9. การทำเครื่องกระดาษ (paper mache)

10. ประเภทเบ็ดเตล็ด เช่น การ
จัดดอกไม้ การทำหุ่นกระดาษ เครื่องเซิน
การทำเครื่องประดับ ฯ

นอกจากการแบ่งประเภทตาม
ข้างต้นแล้ว ยังสามารถแบ่งตามลักษณะ
การใช้งานหรือวัสดุที่นำมาใช้ในการ
ประกอบอาชีพ ซึ่งอาจจะมีแบ่ง
ประเภทออกเป็นกลุ่มๆต่างกันไปไม่
ตายตัวเสมอไป ซึ่งถ้าพิจารณาหัตถกรรม
พื้นบ้านในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพังงา
มีลักษณะที่ส่วนใหญ่เป็นการนำวัสดุที่หา
ได้ในพื้นที่แต่ละจังหวัดอำเภอบ้าน หรือ
กระทงภายในเฉพาะหมู่บ้าน สินค้า
หัตถกรรมพื้นบ้านในจังหวัดภูเก็ต กระบี่
และพังงา มีดังนี้

จังหวัดภูเก็ต

1. ดอกไม้ประดิษฐ์

กุหลาบกลัดเสื้อ เป็นดอกกุหลาบจากเกล็ดปลา สำหรับกลัดเสื้อ
มีหลายสี หลายขนาด กุหลาบก้าน เป็นดอก

กุหลาบเกล็ดปลา ประกอบเป็นก้านและดอก เพื่อใช้ประกอบ
เข้าช่อ จัดแจกันในงานต่างๆดอกไม้ จากผ้าใยบัว ตำบลวิชิต อำเภอ
เมืองภูเก็ต

ดอกกระเจียว ทำจากผ้าใยบัว ดอกพวงชมพู เป็นการ
ประกอบเกล็ดปลาในช่อเล็ก แล้วนำมาประกอบเป็นก้าน นำก้านมา
เข้าช่อเป็นพวงชมพู เหมือนธรรมชาติ ใช้สำหรับเข้าช่อจัดแจกัน
ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต

ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากเกล็ดปลา เป็นการนำเอาวัสดุเหลือใช้มา
ผลิต มีความสวยงาม มีให้เลือกมากมาย เช่น

กิปติดมม, เข็มกลัดติดเสื้อ, ตุ้มหู เป็นต้น ตำบลเทพกระษัตรี
อำเภอดง

ดอกไม้เกล็ดปลา เป็นดอกไม้ที่ได้จากวัสดุเหลือใช้อย่างแท้จริง
มีความคงทน สวยงาม มองคล้ายดอกไม้จริงๆ เกล็ดปลาฝั่งอันดามัน
จะมีหยักและรูปทรงใหญ่ สวยงามมาก ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต

ตุ๊กตาพองยางรูปแบบต่าง ๆ ประเภทรูปสัตว์ต่าง ๆ และรับ
ทำผลิตภัณฑ์ตามแบบที่ลูกค้าสั่ง ตำบลป่าคลอก อำเภอดง

2. เครื่องจักสาน

จักสานนก เป็นผลิตภัณฑ์ประเภท กระเป๋า, หมวก, กล่องทิชชู, กระจาดผลไม้, ผลิตภัณฑ์จักสานตะกร้าจากหวาย มีความคงทน แข็งแรง ฝีมือประณีต สวยงาม มีให้เลือกมากมายหลายแบบ ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง

3. เปลือกหอย ไข่มุก

กระเป๋าหอยมุกแท้ประดับสวยงาม ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต
เปลือกหอยในขวดแก้ว ตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต

4. หัตถกรรมโลหะ

แจกัน เป็นผลิตภัณฑ์จากดินเผานำมาดัดแปลงเป็นแจกัน สำหรับใส่ดอกไม้ ออกแบบไว้ได้สวยงาม และปราณีต ชุดน้ำชา เป็นผลิตภัณฑ์จากดินเผาซึ่งนำมาดัดแปลงเป็นภาชนะ สำหรับใส่น้ำชา ใน 1 ชุดจะประกอบด้วย เหยือก 1 ใบ แก้ว 4 ใบ ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต

5. ผ้าบาติก

ผ้าบาติก ผลิตผ้าคลุมหมแบบต่าง ๆ และรับทำผลิตภัณฑ์ตามที่ถูกคำสั่ง ตำบลปากลอก อำเภอถลาง

ผ้าบาติกเป็นผลิตภัณฑ์ทำขึ้นจากผ้าหลายชนิด ที่นิยมทำคือ ผ้าไหมอินโดและผ้าป่าน สามารถนำมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ตัดเสื้อสำเร็จรูป, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าพันตัว และภาพติดฝาผนัง เป็นต้น ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง

ผ้าบาติกที่ทำโดยฝีมือของกลุ่ม ผ้าเช็ดหน้า ชายปลีก 50 - 100 บาท ชายส่ง 25 - 80 บาท เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีเนื้อผ้าดี สีสันสดใสสวยงาม สีไม่ตกซีด มีให้เลือกมากมาย ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

ผ้าบาติกสำหรับนำไปตัดเสื้อผ้าเช็ดหน้า มีหลายรูปแบบ สีสันสดใส เสื้อเชิ้ตบาติก ผลิตจากผ้าฝ้าย การตัดเย็บปราณีต ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้

ผ้าบาติกเป็นผืนผ้าขนาดต่าง ๆ มีลวดลายสวยงามเป็นลายชายทะเล, ปะการัง, สัตว์น้ำ, ดอกไม้ หรือตามที่ถูกคำสั่ง ผลิตเป็นผืนผ้าขนาดต่าง ๆ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคลุมไหล่ เสื้อ และกระโปรง ตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต

ผ้าบาติก เป็นผืนผ้าขนาดต่าง ๆ สีสันสวยงาม ลวดลายรูปทะเล, ปะการัง, สัตว์น้ำต่าง ๆ, ดอกไม้ ฯลฯ ตำบลรัษฎา อำเภอเมืองภูเก็ต

ผ้าบาติก มีรูปแบบ สีสันสวยงาม ให้เลือกตามความต้องการ ตำบลกมลา อำเภอกะทู้

จังหวัดกระบี่

1. ดอกไม้ประดิษฐ์

ดอกไม้ที่ผลิตจากใบยางพารา ใช้วัสดุในพื้นที่ ตำบลคลองยาง อำเภอเกาะลันตา

2. เครื่องจักสาน

ตะกร้า กระจาด มีรูปแบบสวยงาม แข็งแรง ตำบลเขาต่อ อำเภอปลายพระยา
กระดุม กระถางต้นไม้ครึ่งลูก ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง

กระเป่าจากเตยปาหนันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในพื้นที่ ทางการไม่ต้องซื้อ มีความทน ความเหนียว ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา

ที่รองจาน กระเป่าถักจุงนาง กระเป่าเตยปาหนัน สายหนัง กล่อง 6 มุม ใบเตยปาหนัน เสื่อ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเตยปาหนัน หมอน หมอนอิง (รูปหม้อ) ใช้หนูนคอ ฟิงหนักโซฟาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเตยปาหนัน ตำบลเกาะลันตาน้อย อำเภอเกาะลันตา

โคมไฟกะลา ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง

ตะกร้าก้านมะพร้าว เป็นการนำเอาวัสดุคือก้านมะพร้าวสดมาจักสานกันเป็นตะกร้าโดยมีโครงเป็นไม้ไผ่และใช้เชือกเอ็นมัดให้แข็งแรงใช้หวายพันตรงที่จับให้สวยงาม ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเหนือคลอง

ผลิตภัณฑ์กระดาษ เป็นกระดาษที่ทำจากใบสับปะรด มีให้เลือกหลายสีตำบลหนองทะเล อำเภอเมือง

เรือใบกะลา ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง

3. เปลือกหอย

ไข่มุกทะเลอันดามัน กระเป่าหอยเบี้ย ตุ๊กตากระด่ายจากเปลือกหอย หอบสังข์ ตำบลไสไทย อำเภอเมือง

แหวนมุกเลี้ยงธรรมชาติ ต่างหูมุกทองคำขาว สร้อยมุกธรรมชาติทั้งเส้น น้ำดี ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง

4. ผ้าบาติก

ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก เป็นการวาดลวดลาย วาดตามสั่ง ชนิดของผ้าที่ใช้ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าคอตตอน ผ้าป่าน ผ้าสับิน ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง

ผ้าบาติก เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าแลสพันธ์สี ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง

5. สิ่งประดิษฐ์

เรือหัวโทง เป็นการจำลองแบบเรือที่ใช้ประกอบอาชีพในประจำวันมาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก ตำบลคลองประสังค์ อำเภอเมือง

สร้อยข้อมือลายพิกุลสร้อยข้อมือลายวงกลมสร้อยคอลายเขาควายสร้อยคอลายไทยสร้อยคอลายฉลุกลางสร้อยคอลายดอกไม้สร้อยคอลูกปัดขาวดำ เม็ดกลมสร้อยคอลูกปัด เส้นใหญ่ ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง

จังหวัดพังงา

1. ดอกไม้ประดิษฐ์

กระเช้าดอกไม้รวม เข็มกลัดผีเสื้อ ดอกเจ้าปูน ดอกศรีพังงา ดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพารา ดอกสายรุ้ง แคทลียา คลีโอเน่า ชม้น ว่านอินดล ดอกกุหลาบ ตำบลกะไหล อำเภอตะกั่วทุ่ง

กระเช้าดอกไม้ลายชะลอม ลายชั้นต้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแข็งแรงและทนทาน ตำบลทุ่งคาโงก อำเภอเมือง

ดอกกุหลาบ ดอกมะลิป่า ดอกแสงจันทร์ ดอกดาวกระจาย ดอกโสนก้าน ดอกไม้ประดิษฐ์ จากใบยางพารา ตำบลโคกเคียน อำเภอตะกั่วป่า

ดอกไม้เกล็ดปลา นำเกล็ดปลา มาผ่านกรรมวิธีฟอกสี ย้อมสี แล้วประดิษฐ์เป็นดอกไม้ เข็มกลัดติดเสื้อตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว

ดอกไม้ใบยาง ผลิตจากใบยางพารา ฟอกขาว ประกอบเป็นดอกตามที่ต้องการ มีหลากหลายรูปแบบตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง

ผลิตภัณฑ์ดอกศรีพังงา เป็นการนำยางพารามาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ใบยาง มีรูปแบบสวยงาม ลักษณะเหมือนจริง นอกจากนี้ยังทำเป็นที่คั่นหนังสือ และพวงกุญแจตำบลท่าอยู่ อำเภอตะกั่วทุ่ง

ดอกหน้าวัวพันธ์เปลาวเทียนภูเกิด มีสีแดงสดสวยงาม มีความคงทนในการใช้งาน มีทั้งดอกเล็กและดอกใหญ่ ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า

2. เปลือกหอย

ผลิตภัณฑ์โคมไฟจากเปลือกหอย ตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด

3. เครื่องจักสาน

จักสานหมวกเปี้ยวเป็นหมวกสานแบบจีนหรือที่เรียกว่าหมวกก้วยเลี้ยว เป็นหมวกที่สมัยโบราณชาวจีนนิยมใส่กันแดดกันฝนได้ดี ตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จากสาคร เป็นเครื่องใช้สำหรับมุงหลังคาต่าง ๆ ตำบลนบปริง อำเภอเมือง ชั้นวางของเอนกประสงค์ ประดิษฐ์จากเถาวัลย์ ตำบลถ้ำน้ำพุ อำเภอเมือง ตะกั่วจิว เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก สำหรับใส่ของใช้สำนักงาน และเป็นของที่ระลึก ตำบลทุ่งคาโงก อำเภอเมือง

ตะกั่วไม้ไผ่ นำไม้ไผ่มาจักสานเป็นรูปตะกร้า มีความแข็งแรง ทนทาน และรูปแบบสวยงาม ตำบลท่านา อำเภอกะปง

เตียงเล็ก เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่ โดยไม่ใช้ตะปู เช่น เตียงเล็ก ตำบลทุ่งมะพร้าว อำเภอท้ายเหมือง

โต๊ะอาหาร เฟอร์นิเจอร์ประดับบ้าน หรือใช้ในชีวิตประจำวันนำมาจัดทำตามแบบที่สั่งได้ เช่น ตำบลทุ่ง

มะพร้าว อำเภอท้ายเหมือง

ที่วางกระถางดอกไม้ ประดิษฐ์จากเถาวัลย์ ตำบลถ้ำน้ำพุ อำเภอเมือง

หมวกใบร่มข้าวเป็นการนำไม้ไผ่ และใบร่มข้าว มาประกอบทำเป็นหมวก ของชาวพื้นเมือง เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน และเป็นของที่ระลึก ตำบลท่านา อำเภอกะปง

4. ผ้าบาติก

ผ้าบาติก เป็นประเภทผ้าพื้น เป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป ตำบลหล่อยง อำเภอตะกั่วทุ่ง

ผ้าบาติก ผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติก ตำบลพรุใน อำเภอเกาะยาว

ผ้าบาติกทำदान ผ้าบาติกลวดลายต่างๆ ตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมือง

ผ้าบาติกลายประกาย ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง

(ไทยตำบล ดอท คอม, 2546 , การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546 , จังหวัดพังงา, 2545 , ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา, 2544 , หนังสือเฉลิมพระเกียรติฯ, 2544)

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านและของที่ระลึกในประเทศไทย ในภูมิภาคอื่นๆ เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชูศักดิ์ เพรสคอต และคณะวิจัย (2533) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนางานหัตถกรรมเพื่อการสร้างงานและรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งศึกษาประเภทของงานหัตถกรรมที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยึดเป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ และการจ้างงาน ศึกษาถึงภาวะการผลิต แรงงาน เงินทุน และ

ภาวะการตลาดสินค้าหัตถกรรม เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนางานหัตถกรรมพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม พบว่า

1) งานหัตถกรรมที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นอาชีพหลักต่อไปได้ โดยถือเกณฑ์ทางด้านการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ความสามารถของประชาชน เงินทุน การสร้างรายได้ และตลาดสินค้าหัตถกรรม มี 3 ประเภทได้แก่ งานทอผ้า ทอเสื่อ และจักสาน

2) การดำเนินการผลิตสินค้าหัตถกรรมส่วนใหญ่จะทำภายในตัวบ้าน ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ง่าย ๆ วัตถุดิบก็หาซื้อหรือผลิตได้ในหมู่บ้าน เงินทุนที่ใช้หมุนเวียนในการผลิตประมาณครอบครัวละ 200-500 บาท และใช้แรงงานประมาณครัวเรือนละ 2-3 คน ทำการผลิตในช่วงหลังฤดูการเกษตร ประมาณ 4-6 เดือนต่อปี มูลค่าการผลิตสำหรับงานจักสาน ครัวเรือนละ 3,000-15,000 บาทต่อปี งานทอเสื่อ ครัวเรือนละ 4,000-10,000 บาทต่อปี และงานทอผ้า ครัวเรือนละ 1,500-36,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนแรงงาน เวลาที่ทำงานและชนิดของสินค้าที่ผลิต

3) การผลิตสินค้าหัตถกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังประสบปัญหาหลายประการ การขาดแคลนวัตถุดิบ วัตถุดิบยังมีราคาสูง แรงงานมีความรู้ความสามารถในการผลิตต่ำ ขาดแคลนเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายทางด้านการผลิต

4) ตลาดสินค้าหัตถกรรมแคบ ทำให้ผู้ผลิตต้องเป็นผู้รับราคาทั้งทางด้านราคา วัตถุดิบและราคาผลิตภัณฑ์ ขาดศูนย์พาณิชย์ เพื่อจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมโดยเฉพาะในแต่ละจังหวัด

5) แนวทางและมาตรการในการพัฒนางานหัตถกรรมพื้นบ้าน เพื่อการสร้างงานและรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องดำเนินการให้ครบวงจรและร่วมกันระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน กล่าวคือ ควรส่งเสริมการปลูกไม้ไผ่ พัฒนาหนองน้ำเพื่อปลูกกก ส่งเสริมการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม จะได้มีวัตถุดิบใช้ตลอดปี ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน การนำเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการจัดตั้งศูนย์พาณิชย์ประจำจังหวัดเพื่อขยายตลาดสินค้าหัตถกรรมให้กว้างขวางขึ้น ตลอดจนการส่งเสริมการวิจัยด้านการผลิตและการตลาด เพื่อผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด

ตัวอย่างงานวิจัยที่แสดงถึงการพัฒนาหัตถกรรมของชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับการส่งเสริมจากทางราชการจนเป็นสินค้าของที่ระลึก คือ ศุภวิบูลย์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้าน ในเขตอำเภอชุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า วิวัฒนาการการประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของ

ที่ระลึกได้แก่ ครุฑน้อย ซึ่งเดิมชาวบ้านทำครุใหญ่ไว้ใช้ในครัวเรือน เมื่อปี พ.ศ. 2511 จึงได้เปลี่ยนมาทำครุฑน้อยซึ่งมี 5 ขนาด ในปี พ.ศ. 2527 สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชูชัน และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ได้เข้ามาแนะนำชาวบ้าน ให้นำ

ครุฑน้อยมาทำผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ทำเป็นพวงองุ่นแล้วบรรจุใน กรอบรูป ตุ้มหู เข็มกลัดติดเสื้อ ที่ติดผม ช่อดอกไม้ เป็นต้น เกวียนน้อย เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2505 โดยนายอำเภอชูชันได้นำเอาเกวียนน้อยมาเป็นตัวอย่าง ปรากฏว่าชาวบ้านทำตามได้ประณีตงดงาม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 ทางราชการได้เข้ามาฝึกอบรมชาวบ้าน จนสามารถประดิษฐ์เกวียนน้อยเพื่อจำหน่ายได้ ผลิตภัณฑ์จากใบตาล เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2520 ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้ามาส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนารูปแบบการสาน จากเขียนหมากรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นกล่องใส่ของกระจุกกระจิก ผอบใบตาล และ กระเป๋าสตางค์หิ้ว นอกจากนี้กระบวนการประกอบอาชีพ ชาวบ้านยึดการประกอบ อาชีพตามอย่างพ่อแม่และพวกผู้ใหญ่ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทำงานด้านนี้ ได้แก่ ราย ได้ดี เวลาว่าง และต้องการสืบทอดวัฒนธรรมการทำของที่ระลึก มีการรวมกลุ่มใน การประกอบอาชีพ โดยกลุ่มได้ช่วยเหลือด้านการเงิน การตลาด ให้ความรู้ และเป็น ศูนย์รวมทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคม แหล่งความรู้ได้จากวิทยากร เรียนรู้ด้วยตนเอง จากพ่อแม่ และจากหน่วยราชการ ปัญหาในการดำเนินการ ได้แก่ ต้องใช้เวลา ความ อดทน รายได้ไม่แน่นอน และตลาดยังไม่กว้าง พืชที่ทำได้จากกลุ่มตนเอง และกู้ยืม จากสถาบันการเงิน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ผลิตซื้อจากท้องตลาดและปลูกเอง มีการใช้ เทคโนโลยีเฉพาะกับผลิตภัณฑ์จากใบตาล คือ มีการใช้สีเคมี การกำหนดราคา กระทำโดยกลุ่มผู้ผลิต และผู้ซื้อร่วมกัน ชาวบ้านมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ภาชนะดินเผาแต่ยังมีการเก็บออมน้อย ทางด้านสังคม ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ กันมากขึ้น ปัญหาสังคมในหมู่บ้านลดลง และหมู่บ้านมีชื่อเสียงโดยสรุป ชาวบ้านมี ความคิดเห็นว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึก ทำให้ครอบครัวและ ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ในพื้นที่ภาคตะวันออก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางทะเล แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีศักยภาพใกล้เคียงกับพื้นที่อันดามัน มีการวิจัยการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกส์ในจังหวัดชลบุรี โดย ภารดี พันธุภากร (2535) พบว่าจากการที่ชลบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนชายทะเลนี้เอง ทำให้มีการทำ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เพื่อเป็นของขวัญของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งผลิตภัณฑ์ อาหารคาว-หวาน อาหารแห้งจากทะเล สิ่งประดิษฐ์จากวัสดุทางทะเล เครื่องจักสาน ผ้าทอ และหินแกะสลัก นอกจากนี้ชลบุรียังเป็นแหล่งที่มีการทำผลิตภัณฑ์เซรามิกส์

เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กในครัวเรือน จนถึงอุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยมีคนงานตั้งแต่ 10-100 คน มีการใช้ดินในแหล่งพื้นที่ชลบุรี และแหล่งใกล้เคียง สามารถเสนอแนะแนวทางเพื่อให้มีการสร้างงานและพัฒนาในลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมขนาดเล็ก หรือเป็นการรวมกลุ่มการผลิตในชุมชนในหมู่บ้าน 3 แนวทางคือ

1) ให้การเสนอแนะกับโรงงานเซรามิกส์ที่ทำการผลิตวัสดุก่อสร้างที่มีมาแต่เดิมในจังหวัดชลบุรี ให้มีการเพิ่มส่วนการทำผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

2) ให้ความรู้ฝึกอบรมแก่ชาวบ้านผู้สนใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการสร้างงานผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ในครัวเรือน หรือเป็นการรวมกลุ่มการผลิตในหมู่บ้านในชุมชน

3) เป็นการทดลองจัดการผลิตในหน่วยงานของรัฐเพื่อเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์รูปแบบ ขั้นตอน เทคนิควิธีการ และการจัดจำหน่าย เพื่อเป็นแนวทางแก่ชาวบ้านผู้สนใจโดยทั่วไป นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกส์ ควรเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สามารถสนองประโยชน์ใช้สอย มีความสวยงาม และมีคุณค่า เหมาะสมกับการเป็นของที่ระลึก การนำไปเป็นของขวัญของฝาก หรือการเก็บสะสม ที่สำคัญคือ จะต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ของเซรามิกส์ชลบุรี เช่น รูปแบบของผลิตภัณฑ์ เนื้อดิน น้ำเคลือบ เทคนิคการตกแต่ง และการนำวัตถุดิบจากแหล่งพื้นที่ชลบุรีหรือแหล่งใกล้เคียงมาใช้ในการผลิตอย่างเหมาะสม

ในพื้นที่ทางด้านทะเลด้านอ่าวไทยปรากฏงานวิจัยที่อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เรื่อง กระบวนการประกอบธุรกิจจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกอีสานในแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย นรินทร์ ทวยเจริญ (2538) พบว่าการประกอบธุรกิจจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกอีสาน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในวัยกลางคน มีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจประเภทนี้หรือธุรกิจประเภทอื่นมาก่อน ทั้งในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ เมื่อสะสมทุนได้เพียงพอหรือได้รับการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจอยู่แล้ว ประกอบกับมีความรู้ด้านอาหารและของที่ระลึกอีสาน จึงตัดสินใจดำเนินธุรกิจเพื่อสร้างฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้น สำหรับผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจมาก่อนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน ทำการประกอบธุรกิจเป็นอาชีพหลักและนำครอบครัวมาอยู่อาศัยด้วยเพื่อเป็นแรงงาน นอกจากนี้ความคิดเห็นของผู้ซื้ออาหารและของที่ระลึกอีสาน ในส่วนของธุรกิจขายของที่ระลึกอีสาน พบว่าของที่ระลึกมีป้ายบอกราคาชัดเจน มีความปราณีต สวยงาม มีให้เลือกหลายชนิด มีราคาเหมาะสม มีการบรรจุหีบห่อที่ดี ผู้ขายแต่งกายเรียบร้อยสวยงาม มีบริการยามาธาตติ การตกแต่งสถานที่ดึงดูดใจลูกค้า มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีและมีที่จอดรถที่สะดวกและปลอดภัย ผู้วิจัยได้

เสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้คือ หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การให้ความรู้ในด้านการดำเนินธุรกิจ การใช้ภาษา และการสนับสนุนด้านเงินทุน เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจสนใจ ตั้งใจ และมั่นใจในการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติ

จากการศึกษาปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการซื้อสินค้าของที่ระลึก ของ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2532) พบว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ทราบดีว่าประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่งมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยมีสินค้าของที่ระลึกเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุด แต่ในปัจจุบันสินค้าประเภททองรูปพรรณ อัญมณี และเครื่องประดับได้กลายเป็นสินค้าที่ก่อปัญหาให้นักท่องเที่ยวอย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาสินค้าปลอม สินค้าไม่ได้มาตรฐาน จ่ายเงินซื้อสินค้าแล้วไม่ส่งสินค้าให้ตามที่ตกลงกัน และการจำหน่ายสินค้าในราคาสูง ปัญหาเหล่านี้ เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ คือ การขาดมาตรการกำหนดและควบคุมคุณภาพของสินค้า ทำให้เกิดปัญหาสินค้าไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ทั้งนี้คณะวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ได้สำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องการซื้อสินค้าของที่ระลึกปี 2533 พบว่า สินค้าที่เป็นที่นิยมสูงในหมู่นักท่องเที่ยว และซื้อโดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียงลำดับได้ดังต่อไปนี้ คือ สินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศซื้อเป็นอันดับหนึ่งถึงห้า ได้แก่ ผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย อัญมณีและเครื่องประดับ และเครื่องหนัง ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย ให้ความสำคัญต่อการจ่ายเงินซื้อสินค้าประเภทหัตถกรรมจักสาน เสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณีเครื่องประดับ เครื่องทองเหลืองและโลหะตลอดจนดอกไม้แห้งและดอกไม้ประดิษฐ์ ตามลำดับ สำหรับรสนิยมของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีรสนิยมต่อผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เครื่องหนัง เครื่องเงิน และตีนุก เพอร์นิเจอร์ไม้แกะสลัก อัญมณี และเครื่องประดับ เป็น 5 อันดับแรก นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมผลิตภัณฑ์โลหะและตีนุก เพอร์นิเจอร์ไม้แกะสลัก เครื่องเบญจรงค์ ทั้งที่เคลือบและไม่ได้เคลือบ ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์ผ้าไหม อัญมณีและเครื่องประดับเป็น 5 อันดับแรก นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคา รูปแบบ ความเป็นเอกลักษณ์ไทย และสีสรร เป็นหลักในการพิจารณาเพื่อการซื้อสินค้า สิ่งที่น่าสังเกตถึงการที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ขายได้ เนื่องจากมีอุปสรรคด้านภาษา สำหรับผู้ไม่ได้ซื้อสินค้ามีเหตุผลว่า เนื่องจากไม่มีเวลา ไม่มีโอกาสได้เลือก เดินทางมาทำธุรกิจเป็นหลักจึงไม่

ตั้งใจซื้อ และไม่ทราบข่าวสารเป็นเหตุผลหลัก เหตุผลรองลงมาได้แก่ ปัญหาของราคาที่ไม่ได้มาตรฐาน รูปแบบมีให้เลือกน้อยเกินไป สีสรรไม่ได้มาตรฐานและมีให้เลือกน้อยขนาดและน้ำหนักไม่เหมาะในการพกพาตลอดจนการใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสมกับคุณค่าของตัวสินค้า

อ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการซื้อ สินค้าของที่ระลึก. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร, 2532.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย www.tat.or.th/handicraft , 2546.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวใน เรื่องการซื้อสินค้าของที่ระลึกปี 2533. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร , 2534.

ชูศักดิ์ เพรสคอต และคนอื่นๆ. การพัฒนางานหัตถกรรมเพื่อการสร้างงานและรายได้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพมหานคร , 2533.

ไทยตำบล ดอท คอม www.thaitambon.com, 2546.

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพมหานคร 2535.

นรินทร์ ทวยเจริญ. กระบวนการประกอบธุรกิจจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกอีสาน ในแหล่ง ท่องเที่ยว อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2538.

ประเสริฐ ศีลรัตน์. ของที่ระลึก. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพมหานคร, 2531.

ภรดี พันธุภากร. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกส์ในจังหวัดชลบุรี. ชลบุรี : ภาค วิชา ศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2535.

วรรณภา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว : กรุงเทพมหานคร.
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน : กรุงเทพมหานคร
บริษัทต้นอ้อจำกัด, 2538.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. มรดกพื้นบ้าน : กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2536.

ศิวะ ศุภวิบูลย์. การประกอบอาชีพหัตถกรรมทำของที่ระลึกของชาวบ้าน
ในเขตอำเภอชุนธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (กลุ่ม สังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2542.

ศิริศักดิ์ คุ้มรักษา นายรอบรู้ นักเดินทาง : กระบี่ กรุงเทพมหานคร,
สำนักพิมพ์สารคดี, 2545.

หนังสือเฉลิมพระเกียรติ ฯ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา. จังหวัดภูเก็ต, 2544.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาทักษิณ. สำนักพิมพ์อมรินทร์,
กรุงเทพมหานคร, 2544.

อเมซิ่งพังงา. จังหวัดพังงา ปีที่ 5, มีนาคม 2545.